

ALDAKETA-ARO

Bere kulturaren luzatzeko, azitzeko ta egungo beharrai egokitze-ko Euskal-erri'ak egiten ari duen saioa dala-ta, uts-eginak ez ditugu noski tiki ikusten, ez urri. Agerienetan, ordean, "kulturaren alde" ohartuki kudeatu lanak bururatu dituenak. Uts-egin horren kausak gogoratu arren, ez bai dire beti onuragarriak, nekegarri hain-bat lanen galdurik, galtzen, galtzerat ari ikustea. Bertzeak bertze, gure erria, haurtasunetik irten nahiz, topatu ditu haurki, haurrek atzema-ten ohi dituzten behaztopoak, azi baino lehen jende elduaren gauzak eskuratu ta erabili nahi ditutelarik... Halakotz, kulturaren, misteriozko zomorro horren salbatzekotan egin diren ahal-eginek okertu ditute ardura gure erriaren egiazko egin-bideak. Huna, lan haren ondorea: iratxozko kultura, literatura, hauen omena ere zentzuzko jendearen artean ez-deusteko araukakoak. Oro bat, horra euskara, gure egitekoen geldi-arazle, lan-gai berezi beharrean. Hortarako konzeptuen aztertzea, salatzea, suntsitzea, lan beharrezkoetatik ditugu egun, astiagarriak ba zazkigu ere. Sakon tinkatu bai dire ainitz bazterretan, hortik sobera jende abiatu bai da, eragozpen gogorra ditugegu oraino, zentzuzko egikera baten bidean.

Zein da, berriz, ustego ta gogo-joera horren egungo egoera? Dударik gabe, hain-bat urte jabe-irudia egina duten sasi-ideiak erortzerat ari. Nire irudiko, orain sei-zazpi urte ukan dute azken-berpiztea. Errebista berriak sortzen, izkiriatazale(-edo) berriak non-nahi agertzen, ber-abiatu zan zalako kultura doha-gabe hura. Egun, bukaturik da abiadura, eta duda-mudaren aroa eldurik. Fedea ta fidantza zeriz-kioten lerro-arteakoak, orain urduri. Amor emateari ez dagoenaren gan ere, ageri, maiz, gogoan-beharra. Hala-ber, mugimendu horrek frogatu du berriz ere bere elkortasuna, oin-arriko xedeak berak direla kausa. (Bertzeak bertze, egun erabiltzen diren gaiek asko derasate

huni buruz. Nekegarri ta sumingarri, euskal-izkiriataleen gero ta usuago ikustea, euskarazko itzulketan murgiltzen. Horra, zertan bukatu dan gure kulturaren eta gure izkeraren salbatzea.)

Uste konkretuai so, agerian dugu, oro bat, eginikako aldakuntza. Ba dire aburu batzu, literaturaren izaeraz edo dalako euskara garbiaz errate baterako, orain bortz urte ezin erran zaitezkeenak gure euskal-zale gehienak asarre gorrienean artu gabe. Orain ez dugu aipatzearen beharrik, orotan entzuten ditugu-ta. Gu gabe ere eginen dute ideia horiek beren bidea (1).

Aldiz, horiei darraizkioten bertze ainitz, erran beharrak, denbora gutirik barne beharrez erranen direnak, gogorregiak dire oraino Euskal-erri'ko kultura-zale frangorentzat. Ez dukegu, beraz, ordua eldurik, zale horien talde usuak, iratxoan laguntza utzi-ta, bertze xederen bila abiatuko bai dire. Ez nau ni, bertze alde, idealizgoak itsutuko. Baldin gure erria hain larri-kordoka ba dabil mundu modernu hunen ideiak bere ganatzekotz, ezin-bertzean, noski. Bere haur-eritasunak pasatu behar ditu. Ongi pasatu baino lehen, batek edo guti batzuk ikusten dituten ideiak on artuko dituela "ideien barruko-indarra dala-ta", amets polita zait.

Gure izkiriatale gehienai, baike, beti danik oso laket izan zakiote ideiak (dudarik gabe, errealdadetik eun kilometroz urrun egon bai dire)... bertzeen ideiak ez izatekotan. Hortakotz, sobera ponduz inondik akort ez direla oharturik ere, ezta-badaka artzeari dagozenik ez pentsa. Ez, omen, beharrik...

Ari dan konzeptu-aldaketak, aundia ez izanik ere, kordoka dezakea euskaldunen dogmatizgoa? Atzar dezakea heen gan kritikarako ta izketarako gustua? Alta, alkarrekin itz egin ahal dugunean eginik dugu urrats aundienetik, biziak, gizonaren ta soziedadearen beharrez kanpo zegoen kultura haren itzal larderiatsua ia gairidurik.

Beharrik hala bai da, Euskal-erri'a hortarakotz gaitzen ari dala nago. Talde batzu kontra berma ba daitez ere, izketaren beharra laster jabetuko da orain. Inguruzkoak aldatzen ari dire, erriaren gizaldi ta klase berriak sartzen, gertakarien lekuan. Egun danoko konzeptu ta xede sasi-astratuek ez dute lokiarik ukanen horien adimenean (2).

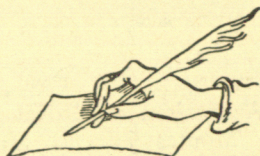
(1) Jakina, ba dire betikotz beren hartan egonen direnak, bertzeek errana ezagutu ere nahi ez dutelarik. Paris'en oraintsu azaldu dan bezala, badire munduan, eulien gordetzeko kaiolak biltzen arituak. Gure artean beti-edo direteke "ergapolyse" edo "égosymphorie" euskara garbiz nolatan eman xerkatuko dutenak. Oro har, ez dire hauk hek baino periltzuago. Ordean, ez dateke inor lehenengoan begira egonen Aljeria'ren auzia gairiditezko. Ez-eta bigarrenekoan ere, euskal-kulturarenak...

(2) Hauk oro, artikulu hunetako bertze asko bezala, ez ditut hemen aipatu bainan ahal.

Horik hola, bihur-gune hau iraganik, bat ahal datorzke euskaldunak beren egiazko egin-kizunen gogoan emateko, kultura-konzeptu zentzuzkoen finkatzeko. Gainerakoan, hortik bakarrikan bakea egin ahal ukanen dugu, omen, bertze auzi tikiago batzu direla-ta, berenez arin samarrak izan arren euskaldunen erruz behaztopo ikaragarriak bilakatu bai dire (3). Hek oro alde bat utzi-ta, lotu ahal izanen garea azkenekotz lan emakor bati?

...Hala biz.

AGINAGA

---

(3) Hola, izkararen auzi batsu, euskalgiena edo, bereziki, euskal-iztiarena. Euskaldunen ez-jakin eta errebeskeria ez daduzkat aski, horiekin gertatua explikatze-kotz. Ba dire arrazoinak uste izateko, auzi horik inoiz ez ditutela egiaz gainditu nahi ukan.